

Aliančné správanie štátov v teórii rovnováhy moci

MAROŠ LAUER

Aliance Behavior of States in Balance of Power Theory

Abstract: This paper analyses the role of weak states in the theory of balance of power. Using advanced quantitative methods, this study builds on Stephan Walt's concept of balance of threat, which is derived from an original theory of Kenneth Waltz, and examines the relation between two types of states' behaviour (balancing and bandwagoning) and the factors influencing the tendency of a state to choose one or the other. The influence of these factors is analysed in the period from the end of the Napoleonic Wars until the beginning of WWII in the European and South American regions. Based on a statistical analysis, our study concludes that when the power of a state decreases, its tendency towards balancing the main threat decreases as well. The behaviour of states is also influenced by the geographic proximity of the main threat and the number of available allies as well as by the character of the political regime of the given state, although these factors often have different influences within the examined regions.

Key words: Alliance, threat, balancing, bandwagoning, power, neorealism, Europe, South America.

Teórie vyvažovania (*balancing*) a pripájania sa k silnejším štátom (*bandwagoning*), odvodené od teórie rovnováhy moci (*balance of power*), sa v druhej polovici 20. storočia stali jednými zo základných smerov výskumu neorealistickeho prístupu k skúmaniu medzinárodných vzťahov. Obe hypotézy ako jeden z prvých autorov podrobne rozpracoval a využil vo svojich prácach Kenneth Waltz.¹ Od prvého vydania jeho prelomového diela *Man, the State and War* uplynulo už viac než päťdesiat rokov,² počas ktorých boli obe hypotézy mnohokrát diskutované, skúmané a ďalej rozpracované. Význam ako aj ich interpretácie sa často odrážali v zahraničnopolitických debatách. Pripomeňme, že napríklad americké angažovanie vo Vietname bolo odôvodňované na základe takzvanej teórie domina, ktorá vychádzala z predpokladu, že štáty majú tendenciu pripojiť sa k dominantnej mocnosti v regióne. O hypotézu vyvažovania sa zas opierali napríklad kritici vojny v Iraku (2003), keď argumentovali, že USA nemalo zasahovať, pretože stabilitu oblasti zaisťuje vzájomné vyvažovanie Iránu a Iraku (Mearsheimer – Walt 2006).

Napriek tomu, že problematika vyvažovania a pripájania sa zaujíma popredné miesto v politickom výskume, ako aj v odbornom diskurze, existuje v tejto oblasti stále výrazná medzera v poznaní. Väčšina diskusií aj empirických testov sa totiž sústredila na skúmanie svetových či regionálnych mocností, pričom len minimum výskumu sa explicitne zaoberalo otázkou správania menších štátov. Menšie štáty s obmedzenými materiálными a ľudskými zdrojmi sú v (neo)realisticky pojmávanom medzinárodnom prostredí mimoriadne zraniteľným aktérom, ktorých suverenita či prežitie zďaleka nie sú samozrejme. Tieto štáty preto každodenne čelia otázke, ako sa správať voči silnejším štátom vo svojom okolí, ktoré sú schopné pripraviť ich o suverenitu. Práce skúmajúce správanie týchto štátov sa doteraz zamerali len na detailné štúdium malého počtu prípadov či teoretickú argumentáciu (napríklad Gleason – Kerimbekova – Kozhirova 2008; Gvalia et. al. 2013; Labs 1992;

Schroeder 1994; Schweller 1994). Štúdiá, ktorá by poskytla komplexnejší empirický pohľad, však chýba. Práve na túto medzeru v poznaní sa tento text zameria, keď pomocou kvantitatívneho výskumu založeného na širokom vzorku dát cielene analyzuje aliančné správanie menších, stredne veľkých aj veľkých štátov.

Za účelom prevedenia tejto analýzy sa štúdiá zameria na užší časový úsek v rámci dvoch svetových regiónov, čo nám umožní sledovať vplyv skúmaných premenných naprieč časom a kontinentmi. V článku budeme skúmať aliančnú politiku slabších štátov voči silným štátom:

- a) v európskom systéme po období napoleonských vojen do vypuknutia druhej svetovej vojny;
- b) v regióne Južnej Ameriky od získania nezávislosti jednotlivých štátov do vypuknutia druhej svetovej vojny.

Štúdiá si kladie za cieľ doplniť chýbajúci výskum na systémovej úrovni v rámci zahraničnej politiky menších (respektíve slabých) štátov a ich tendencie k vyvažovaniu či pripájaniu sa k hrozbe. V rámci tohto skúmania si kladie nasledovné otázky:

- Existuje priama závislosť medzi silou štátu a jeho tendenciou k vyvažovaniu?
- Platí, že slabšie štáty majú vyššiu tendenciu k pripájaniu sa k hrozbe než silnejšie štáty?
- Aké ďalšie faktory vplyvajú na príklon štátu k jednej z alternatív? Sú geografická vzdialenosť, dostupnosť spojencov či charakter politického systému relevantnými faktormi pri tomto rozhodovaní?
- Mení sa s postupom času správanie štátov?
- Sú správanie štátov a faktory naň vplyvajúce odlišné v kontinentálnom systéme Južnej Ameriky a Európy?

Prvá časť textu zhrňuje doterajší výskum na vyššie popísanú tému. Na tomto základe sú v ďalšej kapitole odvodené skúmané premenné a konkrétne hypotézy, ktoré sa štúdiá následne snaží falzifikovať. V tejto kapitole nájde čitateľ taktiež podrobný metodologický postup použitý pri analýze dát a pri práci s výskumnými otázkami. V závere kapitoly podrobnejšie popíšeme použitý štatistický model a zdroje použitých dát. Tretia kapitola predstavuje vlastné empirické jadro práce, keď sa venuje analýze a interpretácii zozbieraných dát. Na základe tejto interpretácie sa zameriame na zodpovedanie výskumných otázok a falzifikáciu hypotéz. V samotnom závere zhrnieme hlavné výsledky štúdie, jej celkový prínos a možnosti ďalšieho výskumu.

VÝVOJ TEORETICKEJ DISKUSIE A SÚČASNÝ STAV POZNANIA

Teória rovnováhy moci sa od jej predstavenia stala trvalou súčasťou neorealistickeho paradigmatu a aj vďaka mnohým úpravám a doplneniam zostala relevantná až dodnes. Sám jej autor uviedol, „*ak existuje špecifická politická teória medzinárodnej politiky, potom sa jedná o rovnováhu sil*“ (Waltz 1979: 117). Podľa Waltza (1979: 121) je táto teória platná vždy v prípade, keď má medzinárodný systém anarchistický charakter a je tvorený jednotkami (t. j. štátmi), ktoré sa snažia primárne zabezpečiť vlastné prežitie. Waltzova teória predpokladá, že v prípade hromadenia príliš veľkého množstva sily jedným štátom vytvoria ďalšie štáty proti potenciálnemu hegemonovi koalíciu, prostredníctvom ktorej mu zabránia získať príliš veľký podiel na moci. Štáty tak podľa Waltza (1979: 119) inklinujú k vyvažovaniu potenciálnych hegemonov. Vyvažovanie predstavuje snahu štátu o zachovanie *statu quo* v medzinárodnom systéme, a teda snahu o zabezpečenie vlastnej bezpečnosti. Ako opak vyvažovania Waltz (Tamtiež: 126) ako prvý použil výraz *bandwagoning*, ktorým označil preferenciu štátu nadviazať spojenectvo so silnejším aktérom či koalíciou (zatiaľ čo v prípade vyvažovania sa štát pridáva k slabšej strane). Waltz vo svojom diele zároveň definoval aj koncept takzvaného vnútorného vyvažovania (*internal balancing*). Vnútročné vyvažovanie zahŕňa snahu štátu o zvýšenie vlastných ekonomických a vojenských kapacít, či vytváranie lepších vojenských stratégií, zatiaľ čo vonkajšie vyvažovanie sa sústreďuje predovšetkým na vytváranie spojenectiev a koalícií (Tamtiež: 118).

Na Waltzovu teóriu nadviazal Stephen Walt svojim dielom *The Origins of Alliances* (1987), v ktorom významne upravil dovedajšie znenie teórie. Walt vo svojej práci poukazuje na fakt, že štáty namiesto vyvažovania moci vyvažujú štáty ohrozujúce ich záujmy – jedná sa o takzvané vyvažovanie hrozby (*balance of threat*). Takáto hrozba je definovaná ako kombinácia celkovej sily štátu, jeho útočnej kapacity, geografickej vzdialenosti a úmyslov (Tamtiež: 112). Walt svojim výskumom redefinoval pojmy vyvažovanie (*balancing*) a pripájanie sa (*bandwagoning*). Zatiaľ čo *vyvažovanie* predstavuje vytváranie aliancií s ďalšími štátmi proti prítomnej hrozbe, *pripájanie sa* predstavuje pripojenie sa k zdroju nebezpečenstva, nie však nevyhnutne k najsilnejšiemu štátu (Walt 1987: 17, 1985: 4). Vo Waltovej teórii v sebe pripojenie sa k hrozbe zahŕňa istú formu nerovnomernej výmeny – tento akt predpokladá ochotu podporiť či akceptovať aj nelegitímne kroky zo strany dominantného spojenca. Waltova definícia vyvažovania a pripájania k hrozbe je základným kameňom nášho výskumu a prirodzene sa taktiež odrazila vo výbere skúmaných premenných.

Na teórie Waltza a Walta naviazali ďalší autori, ktorí svojimi príspevkami ďalej zasiahli do chápania celej teórie. Randall Schweller (1994) sa vo svojej stati zameral primárne na definíciu a príčiny pripájania sa k hrozbám. Schweller poukázal na fakt, že vyvažovanie (nie a pripájanie sú vo Waltovej teórii prezentované ako vzájomné opaky, čo je však príliš redukcionistické. Podľa Schwellera je totiž hlavným cieľom vyvažovania sebazáchova a hájenie vlastných hodnôt (t. j. cieľom je vyhnúť sa stratám), zatiaľ čo cieľom pripojenia sa je obvykle snaha o vlastné rozpínanie (t. j. dôvodom je vidina zisku – takzvaný *bandwagoning for profit*; Tamtiež: 79). Walt podľa Schwellera kvôli chybnému chápaniu stratégie pripájania sa k hrozbe (forma kapitulácie) zle vyhodnotil výskyt tohto správania a považoval vyvažovanie za častejšiu alternatívu. Schweller (ako aj ďalší autori) vyčítal Waltovi príliš statický pohľad na medzinárodný systém – iba pre silné a veľké štáty je primárnym cieľom zachovanie *statu quo* a ich pozície v medzinárodnom systéme. Podľa neorealistickej teórie má byť naopak primárnym cieľom štátov snaha o maximalizáciu sily a zvlášť pre slabšie (prípadne revizionistické) štáty nemôže byť udržanie *statu quo* primárnym cieľom (Tamtiež: 85–88). Taktiež na základe týchto argumentov sme sledovali správanie sa štátov bez ohľadu na prebiehajúce vojenské konflikty – ohrozenie zo strany iných štátov môže byť v danom momente síce malé, ale menší štát môže podpísať zmluvu s najsilnejším aktérom za vidinou zisku.

Simultánne so Schwellerom publikoval svoju kritiku aj Paul Schroeder (1994), ktorý navrhol rozšíriť kategórie možného aliančného správania sa štátov. Častejšie než k vyvažovaniu sa podľa Schroedera štáty uchýľujú k skrývaniu sa pred hrozbou (*hiding from threats*) – t. j. štáty ignorujú hrozbu, vyhlásia neutralitu počas krízy či sa snažia o získanie bezpečnostných záruk z viacerých strán.³ Ďalšou alternatívou je takzvané prekračovanie (*transcending*) – stratégia, pri ktorej sa štát snaží ukončiť krízu a odvrátiť jej opätovný výskyt prostredníctvom inštitucionálnych mechanizmov (dohodami na normách, pravidlách a procedúrach). Samotné pripojenie sa k hrozbe považuje Schroeder za častejšie než jej vyvažovanie, predovšetkým pri menších štátoch (Tamtiež: 117).

Ďalším výrazným príspevkom, ktorému sa budeme venovať, predstavujú kvantitatívne štúdie Jacka Levyho a Williama Thompsona (2005, 2010). Levy a Thompson vo svojich prácach argumentujú, že pri skúmaní vzájomného vyvažovania je nevyhnutné rozlišovať kontinentálne systémy (s pozemnou vojenskou silou ako dominantnou zložkou systému) a transregionálne námorné systémy (v ktorých je námorná a ekonomická sila dominantná zložka). Levy a Thompson sami uvádzajú, že tento rozdiel si implicitne mnohí autori skúmajúci dané téma pravdepodobne uvedomili, keď sa primárne sústredili na skúmanie európskeho kontinentu a na pozemnú vojenskú silu. Levy a Thompson (2010) na základe štatistického výskumu preukázali, že námorné mocnosti, ktoré majú tradične malé pozemné armády a sústredia sa na ekonomickú silu, obvykle neohrozujú teritoriálnu integritu pozemných mocností, a tie preto nereagujú „*štandardným vyvažovaním*“. Tieto štúdie ovplyvnili

výber regiónov skúmaných v tejto práci, ako aj naše rozhodnutie o ich oddelenom skúmaní. Na ich základe sme sa rozhodli sústrediť iba na pozemské hranice medzi štátmi, o čom budeme podrobnejšie diskutovať v ďalšej kapitole v rámci popisu skúmaných premenných.

Waltova teória sa však nevyhla ani kritike zo strany autorov zohľadňujúcich vplyv domácich faktorov na zahraničnú politiku. Medzi nich patrí napríklad Robert Kaufman, ktorý vo svojej práci (1992) poukazoval na to, že teória vyvažovania hrozby či sily nespávne predpokladá správanie demokratických štátov – vplyv dlhodobou zaužívaných vnútropolitických procesov oslabuje efektivitu a častotť výskytu vyvažovania. Walt tento argument odmieta a poukazuje na rýchlu reakciu demokratických štátov po marci 1939 (Walt 1992). Na druhej strane však nie je možné považovať jeden príklad ako dostatočný dôkaz na vylúčenie vplyvu charakteru politického režimu na aliančné správanie, a preto sme sa rozhodli zahrnúť Kaufmanovu hypotézu do našej štúdie. Zaradenie ďalšej kontrolnej premennej zároveň posilní relevanciu nášho štatistického modelu.

Súčasťou moderného diskurzu na tému rovnováhy moci sa stal tiež koncept takzvaného mäkkého vyvažovania (*soft balancing*). Mechanizmus mäkkého vyvažovania je založený na nevojenských prostriedkoch, keď zahŕňa napríklad odopieranie prístupu k teritóriu, kompromitujúcu diplomaciu či naznačovanie rozhodnutia o pripojení sa k vyvažujúcej koalícii (Pape 2005: 36–38). Tento koncept bol primárne vypracovaný v súvislosti s diskusiou o hegemonii USA po roku 1989 a obvykle býva aplikovaný na obdobie po páde ZSSR, a preto mu v tejto práci nebudeme venovať pozornosť (Pape 2005; Paul 2005; Whitaker 2010). Samozrejme sa prípady mäkkého vyvažovania v nami skúmanom období mohli vyskytovať, za účelom ich identifikácie a určenia ich role by však bolo potrebné vypracovanie podrobnej kvalitatívnej štúdie.⁴ Koncept *soft balancing* je zároveň často predmetom kritiky kvôli svojej obsiahlosti a relatívnej nevyhranosti – pod *soft balancing* definovaný podľa autora konceptu sa dá totiž zaradiť takmer akékoľvek správanie štátu, pričom vôbec nemusí ísť o vedomú voľbu vyvažovania hrozby iného štátu. V konečnom dôsledku by mohlo dôsledné nasledovanie konceptu viesť k tomu, že by sme neboli schopní rozlíšiť skutočné vyvažovanie od bežných diplomatických nezhôd.

Všetci vyššie zmieňovaní autori sa vo svojich prácach snažia predovšetkým odpovedať na otázku, ako spolu mocnosti (takzvané *great powers*) prostredníctvom stratégie vyvažovania hrozby a pripájania sa k nej súperia (prípadne spolupracujú) v anarchistickom prostredí. V názoroch, aký typ správania sa u slabších štátov vyskytuje častejšie, sa naďalej mnohí autori líšia. Ako už z vyššie uvedených informácií vyplýva, je pravdepodobné, že správanie sa slabších štátov je značne odlišné od správania sa mocnosti (na tento fakt poukázali už samotný tvorcovia teórie rovnováhy moci).⁵ Mnohí autori uzavreli svoje štúdie konštatovaním, že pripájanie sa k hrozbám sa pri slabších štátoch vyskytuje častejšie, než sa predpokladalo, avšak tieto závery neboli doposiaľ podporené žiadnym štatistickým výskumom (Rosecrance – Chih-Cheng 1996; Schroeder 1994; Schweller 1994, Powell 1999; Gleason – Kerimbekova – Kozhirova 2008). Na druhej strane množstvo autorov s touto tézou nesúhlasí (Labs 1992; Gvalia et al. 2013; Handel 1990; Keohane 1969; Spero 2009). Diskusia sa však vedie predovšetkým v teoretickej rovine či s podporou úzko zameraných kvalitatívnych štúdií. Práve z tohto dôvodu sme sa rozhodli náš výskum orientovať na chýbajúci aspekt teórie a štatisticky preskúmať výskyt a faktory ovplyvňujúce tendenciu k istému typu správania na širokom množstve dát naprieč dlhým časovým obdobím.

METODOLÓGIA VÝSKUMU

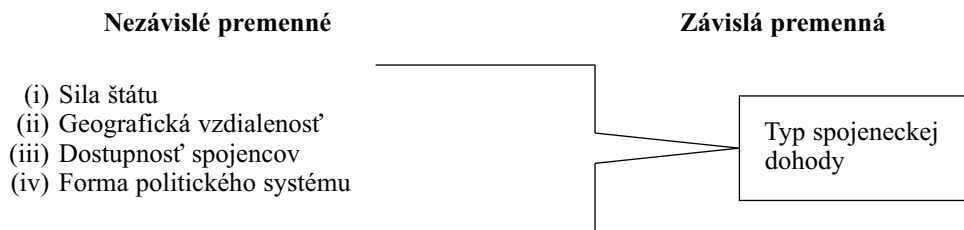
Zameranie skúmaného modelu

Ako sme si už v predchádzajúcej kapitole ukázali, väčšina autorov sa primárne zamerala na vzťah medzi silou štátu a jeho tendenciou k vyvažovaniu či pridávaniu sa k hrozbe

(obvykle so zreteľom na takzvané veľmoci – *great powers*). Z tohto dôvodu je skúmanie tohto vzťahu tiež primárnym cieľom tejto práce. Za účelom vypracovania relevantného štatistického modelu sme vybrali ďalšie premenné, ktoré vychádzajú predovšetkým z Waltovho výskumu teórie, ale aj z diel jeho kritikov. Jedným z najčastejšie spomínaných a pre mnohých neorealistickej autorov je zásadným faktorom geografická vzdialenosť hrozby (pozri napríklad Feng – Ruizhuang 2006; Mearsheimer 2001; Walt 1987; Wohlforth 1999). Ďalším faktorom, o ktorom sa často diskutuje, je vplyv dostupných spojencov a s tým súvisiace formy medzinárodného systému na tendencie k vyvažovaniu hrozby a k pridávaniu sa k hrozbe (pozri napríklad Christensen – Snyder 1990; Schweller 2006; Walt 1985, 1987). Na základe Kaufmanovej kritiky ako aj zástancov teórie demokratického mieru sme sa rozhodli medzi premenné zaradiť tiež charakter politických systémov skúmaných štátov (Bremer 1992, 1993; Kaufman 1992; Singer – Small 1976).⁶

Podpísanie spojeneckej dohody s hrozbou alebo podpísanie dohody s inými štátmi za účelom vyvažovania tejto hrozby pre nás predstavuje závislú premennú, zatiaľ čo relatívna veľkosť štátu, geografická vzdialenosť k hrozbe, dostupnosť spojencov a forma politického systému sú premenné nezávislé. Tento vzťah sa dá vyjadriť aj nasledujúcou schémou:

Schéma č. 1

Už v prechádzajúcej kapitole sme sa zmienili o rozdieloch medzi kontinentálnymi a námornými systémami a o implikáciách z nich vyplývajúcich. Rozhodli sme sa preto skúmať správanie štátov vždy iba v rámci kontinentov a nezaoberať sa zámorskými hrozbami, a teda skúmaním transkontinentálneho vyvažovania. Za kontinenty najvhodnejšie na skúmanie zvolenej problematiky sme zvolili Európu a Južnú Ameriku, keďže sa v oboch nachádza dostatok slabších štátov, ako aj regionálnych mocností s pomerne dlhou tradíciou nezávislosti. Správanie štátov skúmame v rámci európskeho kontinentu v období po skončení napoleonských vojen do druhej svetovej vojny a v regióne Južnej Ameriky od získania nezávislosti jednotlivých štátov do vypuknutia druhej svetovej vojny. Skúmaniu obdobia po roku 1945 sme sa vyhli z dôvodu zmeny charakteru medzinárodného systému, t. j. prechodu od multipolarity k bipolarite.⁷ Výber obdobia bol ovplyvnený taktiež dostupnosťou dát o kapacitách jednotlivých štátov.

Závislá premenná

Vyvažovanie a pripájanie sa sme sa na základe Waltovho výskumu rozhodli konceptualizovať ako typ odpovede na existenciu primárnej hrozby prostredníctvom aliančnej politiky. Využitý koncept hrozby vyplýva z Waltovho výskumu, v ktorom hrozbu definoval ako kombináciu celkovej sily štátu, jeho útočnej kapacity, geografickej vzdialenosti a úmyslov. Za účelom určenia sily a útočnej kapacity štátu sme využili takzvaný *Composite Index of National Capability* (ďalej len CINC) vypracovaný Davidom Singerom v rámci projektu *Correlates of War* (ďalej len CoW; *Correlates of War Project* 2012). CINC je štatistický údaj vypovedajúci o sile štátu a skladá sa zo šiestich kategórií: objem celkovej populácie štátu, podiel populácie žijúcej v mestách, objem produkcie železa a oceli, objem celkovej spotreby energie, objem výdavkov na zbrojenie a rozsah vojenského personálu

daného štátu.⁸ Geografická vzdialenosť štátov je určená na základe existencie spoločne zdieľanej hranice medzi skúmaným štátom a jeho hrozbou a vzdialenosti hlavných miest týchto štátov (štát totiž nemusí so svojou hrozbou priamo susediť).

Za primárnu hrozbu bol pre skúmaný štát určený ten štát, ktorý získal najvyššie skóre pri hodnotení jeho sily a geografickej vzdialenosti ku skúmanému štátu. Silu štátu sme hodnotili v pomere k ostatným štátom v regióne, kde najsilnejší štát získal hodnotu 0,5 a hodnota ostatných štátov bola počítaná ako podiel z tejto hodnoty. Pomery hodnôt boli počítané pre každý rok existencie skúmaného štátu. Taktiež pri hodnotení geografickej vzdialenosti môžu štáty získať maximálnu hodnotu 0,5. Hodnotu 0,25 získavajú automaticky štáty, ktoré zdieľajú spoločnú hranicu. Zvyšných 0,25 bodu bolo počítaných pre každý štát osobitne na základe vzdialenosti hlavného mesta skúmaného štátu k hlavným mestám ostatných štátov v regióne. Štát s najkratšou vzdialenosťou k skúmanému štátu získal hodnotu 0,25, štát s najväčšou vzdialenosťou hodnotu 0 a ostatné štáty sa pohybovali v rozmedzí medzi týmito hodnotami.

V rámci nášho kvantitatívneho výskumu bohužiaľ nie sme schopní zohľadniť rolu úmyslov štátu a jeho vnímania ako hrozby. Vnímanie úmyslov štátu je nielen nesmierne problematické kvantifikovať, ale aj určiť kvalitatívnym výskumom. Ako poukázal vo svojej nedávnej stati Sebastian Rosato (2015), je do značnej miery spochybniteľné, do akej miery je vôbec možné odhadovať úmysly druhých štátov. Aj v prípade zamietnutia Rosatových argumentov však neexistuje v súčasnom odbornom diskurze zhoda na kritériách určujúcich zábery štátov. Keďže táto štúdia vychádza z neorealistickeho paradigmatu, je nutné poukázať aj na názor ostatných neorealistickejších autorov, ktorí stavajú práve geografiu a silu ako základné premenné v medzinárodných vzťahoch. Vzhľadom k tomu, že sa jedná o štúdiu postavenú na skúmaní historických udalostí, podrobili sme výsledný zoznam vzájomných hrozieb aj kvalitatívnemu skúmaniu, pričom sme nenašli žiadny prípad, kde by hrozba určená na základe CINC a geografickej vzdialenosti bola v priamom rozpore s historickým výskumom.

Na základe neorealistickeho výskumu rozlišujeme dva základné typy správania: vyvažovanie hrozby a pripájanie sa k hrozbe. Za účelom zjednodušenia komplexnosti štatistického modelu sme sa rozhodli vypracovať dve oddelené regresné analýzy, z ktorých jedna skúma vplyv nezávislých premenných na tendenciu štátu k vyvažovaniu hrozieb a druhá vplyv nezávislých premenných na pripájanie sa k hrozbám. S vyvažovaním a pripájaním tak v rámci štatistickej analýzy zachádzame ako s dvoma rôznymi závislými premennými. Každý sledovaný rok existencie štátu je kódovaný pri oboch modeloch binárne. Pri skúmaní vyvažovania získa štát hodnotu 1 pri pozorovaní daného typu správania alebo hodnotu 0 pri jeho absencii. Rovnakým spôsobom je kódované aj sledovanie pripájania sa k hrozbám.

O formu pripojenia sa k hrozbe sa jedná v prípade, keď bola podpísaná aliančná zmluva medzi skúmaným štátom a štátom, ktorý predstavuje pre daný štát primárnu hrozbu (počítaná na základe kombinácie sily hroziaceho štátu, jeho útočnej kapacity a geografickej vzdialenosti). V prípade, že skúmaný štát podpísal spojeneckú dohodu so štátom, ktorý nepredstavuje primárnu hrozbu, jedná sa o formu vyvažovania primárnej hrozby. V prípade, že skúmaný štát podpísal zmluvu ako s hrozbou, tak aj s ďalšími štátmi, považujeme za rozhodujúci záväzok vyjadrený v aliancii. V prípade, že štát podpísal zmluvu s rovnakými záväzkami ako s hrozbou, tak aj s ďalšími štátmi, je jeho správanie kódované ako 0. V prípade, že štát vstúpil do aliancie viacerých štátov, medzi ktorými bol aj hroziaci štát, nepovažujeme danú zmluvu za rozhodujúcu (kódované ako 0) a pozeráme sa na prípadnú existenciu ďalších zmlúv. Na základe vyššie popísanej definície závislej premennej sme do výskumu nezahrnuli najsilnejšie štáty v príslušných regiónoch, t. j. Veľkú Britániu a Brazíliu, keďže tieto štáty nemajú relevantnú hrozbu, ku ktorej by sa mohli pridať, a akékoľvek aliančné správanie by sme museli interpretovať ako vyvažovanie, čo by mohlo ovplyvniť konečné výsledky.

Kvalifikovať závažnosť záväzkov vyjadrených v alianciách nám umožňuje databáza spojeneckých dohôd projektu CoW. Aliancie sme s použitím informácií z projektu CoW rozdelili do dvoch hlavných kategórií:

- Nízky stupeň záväzkov – aliančná zmluva má formát dohody (*entente*), ktorá štáty zaväzuje ku konzultácii či spolupráci v prípade vypuknutia krízy, alebo obsahuje klauzule o vzájomnej neutralite, respektíve neútočení (*neutrality/nonaggression*).
- Vysoký stupeň záväzkov – štát má na základe aliančnej zmluvy záväzok v prípade potreby poskytnúť pomoc (vrátane vojenských prostriedkov) ďalším štátom v aliancii (*defense alliance*).

Na základe povinností vyplývajúcich z aliančných zmlúv sme mohli určiť silu, respektíve závažnosť samotnej snahy o vyvažovanie či pripojenie sa k hrozbe, čo nám pomohlo riešiť prípady existencie viacerých aliančných zmlúv súčasne.

Táto práca sa nebude zameriavať iba na aliancie, ktoré vznikli v súvislosti s ozbrojeným konfliktom medzi štátmi. Ako poukázali v svojej štúdií Levy a Thompson (2005), v rámci teórie vyvažovania môže dôjsť k trom výstupom, ktoré nevedú k nastoleniu hegemonie v systéme (t. j. k víťazstvu agresora):

1. Potenciálny agresor svoju agresiu neuskutoční kvôli pravdepodobnému vzniku vyvažujúcej koalície;
2. agresor zahájí expanziu, avšak kvôli vzniku vyvažujúcej koalície dôjde k opätovnému nastoleniu rovnováhy bez vzniku ozbrojeného konfliktu;
3. agresor zahájí expanziu a je následne vojensky porazený.

Vyvažovanie hrá významnú rolu v každom z týchto scenárov, pričom súvislosť s vojenským konfliktom je zahrnutá len v treťom scenári. V našej práci preto budeme skúmať aliančné správanie aj počas období mimo vojenského konfliktu.⁹ Zároveň sa v práci budeme zaoberať iba takzvanými formálnymi alianciami (t. j. alianciami písomne potvrdenými). Napriek tomu, že neformálne aliancie mohli v niektorých prípadoch hrať rolu, sú takéto prípady zriedkavé a nespôsobujú výraznú systémovú odchýlku. Tieto prípady sú taktiež obťažne kvantitatívne merateľné a vyžadujú skôr podrobný kvalitatívny výskum. Aliancie, ktoré boli v svojej dobe tajné, sú v našej databáze zahrnuté. Zároveň sme nenašli žiadny výskum preukazujúci, že by sa neformálne aliancie za účelom vyvažovania hrozby mali vyskytovať častejšie než aliancie vzniknuté ako pripojenie sa k hrozbe (výsledky nášho štatistického výskumu tak nebudú ovplyvnené).

Ako už vyplýva z definície závislej premennej, táto štúdia sa zameria iba na skúmanie takzvaného vonkajšieho vyvažovania (*external balancing* – t. j. správania vyjadreného v spojeneckých dohodách), pričom vnútorné vyvažovanie (*internal balancing*) zahraničných hrozieb zostane bohužiaľ mimo záber práce. Nie je tak preto, že by vnútorné vyvažovanie nebolo rovnako relevantné ako vonkajšie vyvažovanie. Skúmanie vnútorného vyvažovania by však vyžadovalo odlišný typ spracovania, a teda aj odlišný typ štúdie. Problémom je predovšetkým nastavenie relevantných kritérií, podľa ktorých by bolo možné v rámci kvantitatívneho výskumu odlišiť vnútorné vyvažovanie od výkyvov vnútroštátnej politiky (akými sú napríklad militarizácia spoločnosti, vláda vojenskej junty, vojenské reformy atď.). Podobný názor o nutnosti špecifického prístupu k vnútornému vyvažovaniu zastávajú aj Levy a Thompson (2005) v svojej kvantitatívnej štúdií o vyvažovaní medzi mocnosťami na európskom kontinente. Vnútorné vyvažovanie by zároveň hralo rolu v tých konfiguráciách medzinárodného systému, kde nie je pre menšie štáty dostatok spojencov.¹⁰ Taktiež podľa Waltza (1979: 168) hrá vnútorné vyvažovanie kľúčovú rolu predovšetkým v období bipolarity. Keďže v nami skúmanom období bol naopak potenciálnych spojencov dostatok, predpokladáme, že k vnútornému vyvažovaniu dochádzalo len výnimočne a obvykle bolo sprevádzané vyvažovaním vonkajším.

Nezávislé premenné a hypotézy

Sila štátu

Po definovaní závislej premennej je rovnako dôležité špecifikovať, čo myslíme pod pojmom sila štátu a aké kritéria sme použili na meranie tejto premennej. V súčasnosti v odbornom diskurze o tejto téme neexistuje všeobecná zhoda. S ohľadom na tento stav sa mnohí autori vyhýbajú akejkoľvek definícii či ju považujú za nepodstatnú (Fox 1959: 24; Vital 1971: 17). Iní autori tvrdia, že rozdiel medzi silnými a slabšími štátmi nemôže byť založený len na kritériu veľkosti, ale na ďaleko širších kritériách – na politickom systéme, histórii, byrokratických vrstvách, ekonomickej štruktúre, kultúrnych tradíciách a na postavení štátu v rámci regionálnych a medzinárodných systémov (Bjøl 1968: 157–168). Rothstein (1968: 21) zas považuje veľkosť za problém vnímania – rozdiel medzi slabými a silnými štátmi nie je len v materiálnych kapacitách, ale je to taktiež rozdiel psychologický.

Vzhľadom k tomu, že štúdia vychádza z neorealistickeho paradigmatu, rozhodli sme sa za účelom určenia slabých štátov a kvantifikácie ich sily využiť už zmienený indikátor CINC, vypracovaný v rámci databázy CoW. Na základe CINC sme dokázali kvantifikovať silu štátov v rámci oboch skúmaných regiónov naprieč rôznymi historickými obdobiami. Výsledná nezávislá premenná je premennou kontinuálnou, vďaka čomu sa vyhne „násilnému“ rozdeľovaniu do dvoch skupín (silné verus slabé štáty) a môžeme tak skúmať závislosť medzi silou a aliančným správaním štátov kontinuálne. Pri práci s hodnotami CINC sme museli vziať do úvahy tiež značnú nerovnomernosť v ich rozdelení naprieč skúmanými štátmi (keďže niektoré silné štáty majú niekoľkonásobne vyššie hodnoty CINC než štáty slabé). Za účelom odstránenia tohto nerovnomerného rozdelenia sme pri analýze dát použili logaritmované hodnoty CINC. Hodnoty CINC po logaritmovaní získavajú hodnoty od $-2,31$ do $5,19$.

Rovnako, ako aj neorealistickej tvorcovia teórie predpokladáme, že snaha o vyvažovanie klesá s relatívnou silou štátu.¹¹ Jedným z dôvodov tohto stavu je nákladnosť tejto snahy – v prípade vyvažovania silnejšieho štátu sa nedajú očakávať okamžité ekonomické zisky, naopak je potrebné počítať s nákladnejšími záväzkami vyplývajúcimi z aliančných dohôd. Zároveň s klesajúcou silou štátu klesá aj jeho šanca na úspešné vyvažovanie hrozby – pre extrémne slabý štát by bola snaha o vyvažovanie mnohonásobne silnejšieho suseda takmer samovraždou. Na základe vyššie uvedeného postulátu sme sa rozhodli predložiť nasledujúcu hypotézu:

H1: S klesajúcou silou štátu stúpa jeho tendencia pripojiť sa k hrozbe (slabšie štáty budú mať tendenciu k pripájaniu sa, zatiaľ čo silnejšie štáty k vyvažovaniu)

Potvrdenie tejto hypotézy by potvrdzovalo predpoklady neorealistickej zástancov teórie vyvažovania (t. j. predpoklady Walta, Waltza, Schroedera a ďalších; Waltz 1979; Walt 1987; Schroeder 1994). Naopak by spochybnilo argumenty Labsa, Keohaneho, Handela, Spera či Gvaliu a kol. (Labs 1992; Gvalia et al. 2013; Handel 1990; Keohane 1969; Spero 2009).

Geografická vzdialenosť

Naše ďalšie dve nezávislé premenné, geografická vzdialenosť a dostupnosť spojencov, sú špecificky zviazané s charakterom medzinárodného systému v sledovanom období. V rámci nami skúmaného obdobia sa nachádzame vždy v období multipolarity. Základných aktérov, ich správanie ako aj typy multipolarity, bližšie popisuje nasledujúca tabuľka č. 1 (Kofroň 2016: 330).

Ako môžeme vidieť, forma multipolarity a prítomnosť regionálneho hegemóna pozíciu slabších štátov nijak radikálne nemení. Tie sú totiž naďalej ohrozované primárne silnými štátmi a mocnosťami vo svojom geografickom okolí, zatiaľ čo reálne vyvažovanie voči

Tabuľka č. 1
Analyza multipolárnej formy medzinárodného systému

System	Výstup	Aktér	Správanie
Vyvážená multipolarita <i>tri a viac podobne silných mocností</i>	Nestabilita, obmedzené súperenie, klasická mocenská rivalita – aliančná politika	Mocnosť	Opatrná snaha získať viac a zabrániť posilneniu inej mocnosti – prevencia hegemonie a zároveň snaha stať sa hegénom
		Štát	Snaha budovať koalície a tak vyvažovať aktuálne hrozby či snaha o pripojenie sa k nim k nim za účelom zlepšenia vlastného postavenia v systéme
Nevyvážená multipolarita <i>tri a viac mocností, jedna z nich výrazne silnejšia</i>	Extrémne nestabilné, výrazné tendencie k mocenskému súpereniu, pravdepodobnosť systémovej vojny	Potenciálny hegemón	Vojenské posilňovanie, snaha rozvrátiť existujúce aliancie, vyradiť jednu (či viac) z mocností a zmeniť systém na unipolárny
		Mocnosť	Snaha posilniť a sformovať alianciu proti potenciálnemu hegémónovi
		Štát	Snaha budovať koalície a tak vyvažovať aktuálne hrozby či snaha o pripojenie sa k nim za účelom zlepšenia vlastného postavenia v systéme

Zdroj: Kofroň 2016.

potenciálnemu hegémónovi celého systému je mimo ich možnosti.¹² Predpokladáme tak, že slabšie štáty sa v rámci svojej aliančnej politiky sústredia primárne na svoje bezprostredné geografické okolie. Zároveň predpokladáme, že najväčšiu hrozbu pre slabý štát predstavuje silný štát, s ktorým zdieľa spoločnú hranicu. Čím vyššia bude geografická blízkosť k hrozbe, tým bude slabší štát viac nútený k pripojeniu sa k silnejšiemu štátu, keďže snaha o vyvažovanie by sa mohla pre slabý štát stať ľahko osudnou.

Naša druhá nezávislá premenná, t. j. geografická vzdialenosť, je počítaná na základe koeficientu, ktorý zohľadňuje existenciu spoločne zdieľanej hranice medzi skúmaným štátom a jeho hrozbou, ako aj vzdialenosť hlavných miest týchto štátov (pričom je táto vzdialenosť počítaná pomerne s ohľadom na maximálnu a minimálnu vzdialenosť hlavného mesta štátu k ďalším hlavným mestám v rámci kontinentu). Pri určovaní geografického koeficientu sme vychádzali primárne zo súčasného stavu hraníc, ktorých vývoj sme následne spätne sledovali až do počiatku nami skúmaného obdobia. Ako základný zdroj informácií o stave súčasných hraníc sme použili *The World Factbook* (Central Intelligence

Agency 2013). Následne sme teritoriálne zmeny sledovali na základe datasetu územných zmien (*Territorial Change*) dostupného z projektu COW (Tir et al. 1998). Geografický koeficient naberá hodnoty od 0 do 0,5, keď v prípade existencie spoločnej hranice medzi skúmaným štátom a jeho hrozbou získavajú štáty automaticky hodnotu 0,25 a ďalších 0,25 môžu štáty získať na základe vzdialenosti medzi hlavnými mestami.

V našom výskume sme sa rozhodli zaoberať iba zdieľanými vnútrozemskými hranicami a upustiť od zohľadňovania námorných hraníc medzi európskymi štátmi. V súlade s Levym a Thompsonom (2010) pokladáme Európu za kontinentálny systém s kľúčovou rolou pozemných síl, v ktorom námorná expanzia nehrala silnú rolu. V regióne Južnej Ameriky sme sa rozhodli s ohľadom na koloniálnu minulosť vziať do úvahy Španielsko ako prípadnú hrozbu pre novovzniknuté štáty, avšak táto hrozba sa na základe nami zvolených kritérií neukázala byť primárnou. Napriek tomu, že CINC a geografické kritérium boli využité pre určenie hrozby v rámci závislej premennej, nepredstavuje tento fakt problém pri štatistickom meraní a následnej interpretácii výsledkov, keďže skúmané štáty si môžu vybrať spojeneckého partnera nezávisle na týchto faktoroch.

H2: So stúpajúcou geografickou blízkosťou skúmaného štátu k zdroju hrozby klesá jeho tendencia k vyvažovaniu.

V prípade potvrdenia hypotézy by sa potvrdili predovšetkým závery predstaviteľov ofenzívneho neorealizmu (Mearsheimer 2001; Feng – Ruizhuang 2006), ako aj ďalších zástancov vplyvu tohto faktoru (Walt 1987; Wohlforth 1999).¹³

Dostupnosť spojencov

Ako sme už v rámci vyššie uvedenej tabuľky a z nej vyplývajúcich argumentov uviedli, v našom výskume sa pohybuje v multipolárnom systéme s dostatkom možných spojencov, pričom pre menšie štáty predstavuje geografická blízkosť spojencov ako aj hrozieb významný faktor. Významný vplyv dostupnosti možných spojencov na správanie štátov predpokladajú viacerí neorealistickej autori vrátane samotného Stephana Walta. V prípade, že slabší štát môže vytvoriť fungujúcu alianciu s ďalšími štátmi, bude tendencia k vyvažovaniu posilnená. Pod nezávislou premennou „dostupnosť spojencov“ rozumieme počet ďalších štátov v regióne, ktoré zdieľajú spoločnú hranicu so štátom, ktorého správanie skúmame, či hranicu s hroziacim štátom. Premenná môže nadobúdať akejkol'vek hodnoty od 0 (t. j. nie je dostupný žiadny spojenec, s ktorým by skúmaný štát či jeho hrozba zdieľal spoločnú hranicu). V súlade s Waltovými predpokladmi sme sa rozhodli hypotézu vyplývajúcu z tejto premennej definovať nasledovne:

H3: S rastúcim počtom možných spojencov stúpa tendencia štátov k vyvažovaniu hrozby.

Potvrdenie hypotézy na skúmaní multipolárneho systému by podporilo Waltovu teóriu o vytváraní aliancií v tomto systéme, zatiaľ čo vyvrátenie tejto hypotézy by potvrdzovalo napríklad teóriu Christensena a Snydera (1990).

Politický systém štátu

Ďalšou nezávislou premennou, ktorej vplyv sme v našom výskume skúmali, je charakter politického systému štátu. Podľa tvorca argumentu o vplyve politického režimu štátu na jeho tendenciu k vyvažovaniu Roberta Kaufmana by so stúpajúcou demokratizáciou režimu štátu mala klesať jeho tendencia k vyvažovaniu hrozieb. Údaje sme čerpali zo databázy projektu Polity IV., kde je podrobnejšie popísaná metodológia hodnotenia politických režimov (Center for Systemic Peace 2014). Politický režim môže nadobúdať hodnoty od -10 (hodnota predstavuje najvyšší stupeň totalitného štátu) do 10 (hodnota predstavuje dodržiavanie všetkých demokratických noriem). V súlade s Kaufmanovým argumentom očakávame, že sa pri demokratických štátoch bude vyvažovanie hrozby vyskytovať zriedkavejšie, a preto sme našu ďalšiu hypotézu definovali nasledovne:

H4: So stúpajúcou mierou demokratizácie politického režimu klesá tendencia štátov k vyvažovaniu hrozby.

Potvrdenie hypotézy by podporilo predovšetkým závery autorov zdôrazňujúcich vplyv vnútroštátnych faktorov (Gvalia et al. 2013; Kaufman 1992; Keohane 1969; Larson 1991), ako aj zástancov dyadickej formy teórie demokratického mieru.

Časové obdobie

Ako sme už uviedli pri popisovaní štruktúry tejto práce, v našom výskume sa zaoberáme správaním štátov počas dlhého časového obdobia. Tento fakt ovplyvňuje nielen výber použitých štatistických metód, ale taktiež umožňuje skúmať čas ako nezávislú premennú. Vplyvom časového obdobia na správanie štátov sa neorealistickej autori vo svojich výskumoch nezaoberali, alebo implicitne predpokladali, že štáty sa v danom type systému (zdôrazňujeme, že v našom výskume sa nachádzame v multipolárnom systéme) budú správať naprieč rôznymi historickými epochami rovnako. Za jedno pozorovanie považujeme vždy jeden rok existencie každého skúmaného štátu v našom výskume. Vzhľadom k tomu, že časový faktor musíme do nášho výskumu zahrnúť zo štatistických dôvodov, rozhodli sme sa implicitný predpoklad neorealistickej autorov otestovať na základe nasledujúcej hypotézy:

H5: Časové obdobie neovplyvňuje tendenciu štátov k vyvažovaniu či pripájaniu sa k hrozbám.

Skúmanie rozdielov medzi geografickými regiónmi

Takmer všetci autori neorealistickej školy predpokladajú, že správanie štátov a faktory naň vplývajúce budú totožné v rámci celého systému, t. j. naprieč jednotlivými regiónmi. V rámci neorealistickej diskusie o aliančnom správaní štátov predstavujú výnimku z tohto trendu predovšetkým Levy a Thompson (2010), ktorí poukazujú na špecifickosť európskeho kontinentálneho systému a na implikácie z nej vyplývajúce. Drvivá väčšina doterajších prác sa však sústredila iba na európsky kontinent a na rovnováhu moci medzi veľmocami a závery takto zameraných štúdií boli následne vzťahované na všetky štáty v rámci medzinárodného systému. V súlade s väčšinou predstaviteľov neorealistickej školy očakávame, že správanie štátov aj faktory naň vplývajúce budú vykazovať rovnaké charakteristiky v rámci oboch skúmaných kontinentov. Na základe tohto predpokladu sme sa rozhodli predložiť nasledujúcu hypotézu:

H6: Závislosť medzi skúmanými premennými sú rovnako platné v rámci oboch kontinentálnych systémov.

Autori venujúci sa téme vyvažovania hrozieb obvykle predpokladajú univerzálnu platnosť teórie, pričom odlišnosti v rôznych systémoch zdôraznili iba Levy a Thompson (2010). Potvrdenie hypotézy by posilnilo ďalší výskum na systémovej úrovni, pričom jej vyvrátenie by naopak naznačovalo potrebu podrobnejšieho výskumu menších jednotiek.

Za účelom skúmania tohto predpokladu a možnosti podrobnejšieho porovnania sme sa rozhodli nezahrnúť tento faktor do nášho modelu ako nezávislú premennú, ale vypočítať oddelené regresné modely pre oba regióny. Na základe výsledkov z týchto modelov sme následne komparatívnou metódou porovnali vplyv a štatistickú významnosť jednotlivých skúmaných nezávislých premenných na oboch kontinentoch.

Zdroje dát a použité štatistické metódy

Jedno pozorovanie závislej premennej predstavuje aliančné správanie štátu počas jedného roku jeho existencie. Do databázy bolo zahrnutých celkovo 37 štátov, z toho 27 na európskom regióne a 10 v regióne Južnej Ameriky, od roku 1816 do roku 1939.

Výsledný dataset pozostáva z 2670 pozorovaní, z ktorých 1757 predstavujú pozorovania na európskom kontinente a 838 pozorovania v Južnej Amerike. V rámci modelu skúmajúceho vyvažovanie hrozieb sme pozorovali 896 prípadov vyvažovania, zatiaľ čo pri modeli skúmajúcom pripájanie sa k hrozbám sme pozorovali 68 prípadov daného správania.

Kvôli nedostatku dát sme v našej práci nemohli analyzovať nemecké a talianske štáty pred ich zjednotením (tieto štáty preto neboli do našej databázy zahrnuté). Databázou CoW sme boli limitovaní v prípade Uruguaja, kde sú dáta prístupné len od roku 1882. V ojedinelých prípadoch sme neboli schopní priradiť dáta k politickému systému štátu či boli limitovaní nejasným statusom daného štátu. Z dôvodu popísaného v kapitole Závislá premenená sme do nášho modelu nezahrnuli najsilnejšie štáty v príslušných regiónoch, t. j. Veľkú Britániu a Brazíliu.

Vzhľadom k tomu, že pripojenie sa k hrozbe či jej vyvažovanie sú dvoma typmi správania štátu, ku ktorým nie je možné prideliť hierarchický vzťah, rozhodli sme sa pre binárne kódovanie premennej a využitie logistickej regresie s náhodnými efektmi modelu *Random-effects logistic regression* (Long – Freese 2001: 141–145). Ako sme už uviedli, v našej analýze skúmame najprv existenciu (kódované 1) či neexistenciu (kódované 0) vyvažovania a následne rovnakým spôsobom sledujeme oddelene existenciu či neexistenciu pripájania sa k hrozbe.

Nami zvolený model náhodných efektov odráža špecifický charakter závislej premennej, ako aj charakter skúmaných dát. V regresnej analýze predpokladáme, že väčšina faktorov, ktoré majú dopad na závislú premennú a pritom nie sú priamo súčasťou nezávislých premenných, je zahrnutých do faktoru vyjadrujúceho náhodné výkyvy. Ako už z vyššie uvedeného vyplýva, v prípade tejto práce sa jedná o skúmanie dát k vybranej skupine štátov počas dlhodobého časového obdobia – ide tak o výskum takzvaných panelových dát, často označovaný aj ako longitudinálny výskum. Pri tomto type výskumu je potrebné vziať do úvahy dva hlavné problémy. Prvým problémom, s ktorým sa pri skúmaní väčšieho množstva jednotiek (v našom prípade štátov) stretávame, je heteroskedasticita, na ktorej kontrolu slúži taktiež nami vybraný model. Druhým problémom pri skúmaní panelových dát je takzvaná autokorelácia, pri ktorej dochádza k porušeniu predpokladu o vzájomnej nezávislosti náhodných zložiek z rôznych pozorovaní.¹⁴ Na odstránenie tohto problému je potrebné skúmať časovú veličinu (v našom prípade roky, počas ktorých správanie štátov skúmame) ako nezávislú premennú.¹⁵ V rámci našej analýzy budeme čas (rovnako aj ďalšie nezávislé premené) skúmať iba ako lineárnu premennú.¹⁶

Vypracované modely sú doplnené grafickým zobrazením predpovedaných pravdepodobností výskytu daného javu. Tieto grafy nám zobrazujú pravdepodobnosť výskytu daného správania pri danej sile štátu. Osa y zobrazuje pravdepodobnosť výskytu daného správania v percentách (hodnotu je potrebné vynásobiť 10), zatiaľ čo osa x silu daného štátu. Grafy sú založené na vyššie popísanom modeli, takže reflektujú zmieňované problémy pri skúmaní našich dát.

ANALÝZA A INTERPRETÁCIA ZOZBIERANÝCH DÁT

V tejto kapitole sa budeme venovať interpretácii dát získaných na základe vypracovanej štatistickej analýzy s použitím vyššie popísaného modelu. Každý z hypotéz bude venovaná jedna podkapitola, v ktorej budeme konfrontovať získané výsledky s našimi očakávaniami. Štatistické výpočty sme uskutočnili pomocou programu Stata 13. Tabuľka č. 2 zobrazuje výsledky skúmania vplyvu premenných na tendenciu štátu k vyvažovaniu hrozieb, zatiaľ čo tabuľka č. 3 zobrazuje vplyv premenných na pripájanie sa štátu k hrozbám. Grafické zobrazenia slúžia na ľahšiu interpretáciu použitého modelu, keďže priamo zobrazujú pravdepodobnosť výskytu skúmaného správania (grafy však zobrazujú len vzťah medzi silou a vyvažovaním hrozby).

Tabuľka č. 2
Regresná analýza (Random-effects logistic regression model) – vplyv nezávislých premenných na vyvažovanie hrozby

	Oba regióny	Európa	J. Amerika	Oba regióny	Európa	J. Amerika	Oba regióny	Európa	J. Amerika
Sila štátu (CINC)	1,163*** (0,150)	1,567*** (0,200)	0,440* (0,247)	1,354*** (0,160)	1,651*** (0,212)	0,118 (0,278)	1,474*** (0,178)	2,232*** (0,273)	0,156 (0,294)
Geografická vzdialenosť				-2,719** (1,077)	9,473*** (2,215)	-20,95*** (3,724)	-3,507*** (1,219)	12,36*** (2,592)	-23,00*** (4,459)
Dostupnosť spojencov				0,159*** (0,0457)	0,301*** (0,0532)	-2,007*** (0,296)	0,0659 (0,0466)	0,191*** (0,0552)	-2,469*** (0,388)
Demokratický pol. systém							-0,141*** (0,0176)	-0,131*** (0,0225)	-0,0887** (0,0424)
Rok							0,0281*** (0,00274)	0,0413*** (0,00397)	0,0284*** (0,00631)
Počet pozorovaní	2595	1757	838	2595	1757	838	2595	1757	838

Štandardná chyba je uvedená v zátvorkách.

*** p < 0,01; ** p < 0,05; * p < 0,1.

Zdroj: Autor, vlastné dáta vypočítané v programe Stata 13.

Tabuľka č. 3
Regresná analýza (Random-effects logistic regression model) – vplyv nezávislých premenných na pripájanie sa k hrozbe

	Oba regióny	Európa	J. Amerika	Oba regióny	Európa	J. Amerika	Oba regióny	Európa	J. Amerika
Sila štátu (CINC)	-2,391*** (0,520)	-0,500 (0,450)	-4,496*** (0,898)	-2,077*** (0,607)	-0,275 (0,496)	-7,060*** (0,918)	-2,195*** (0,677)	-0,341 (0,479)	-10,15*** (1,399)
Geografická vzdialenosť				34,62*** (12,92)	43,76** (20,56)	5,372 (11,90)	32,13** (13,79)	32,59 (21,10)	39,82* (23,14)
Dostupnosť spojencov				-0,108 (0,153)	-0,106 (0,146)	-1,946** (0,869)	-0,198 (0,169)	-0,166 (0,157)	-0,386 (1,529)
Demokratický pol. systém							-0,0924 (0,0574)	-0,0973 (0,0666)	0,339* (0,188)
Rok							0,00757 (0,00715)	0,00124 (0,00911)	0,0400*** (0,0155)
Počet pozorovaní	2600	1762	838	2600	1762	838	2600	1762	838

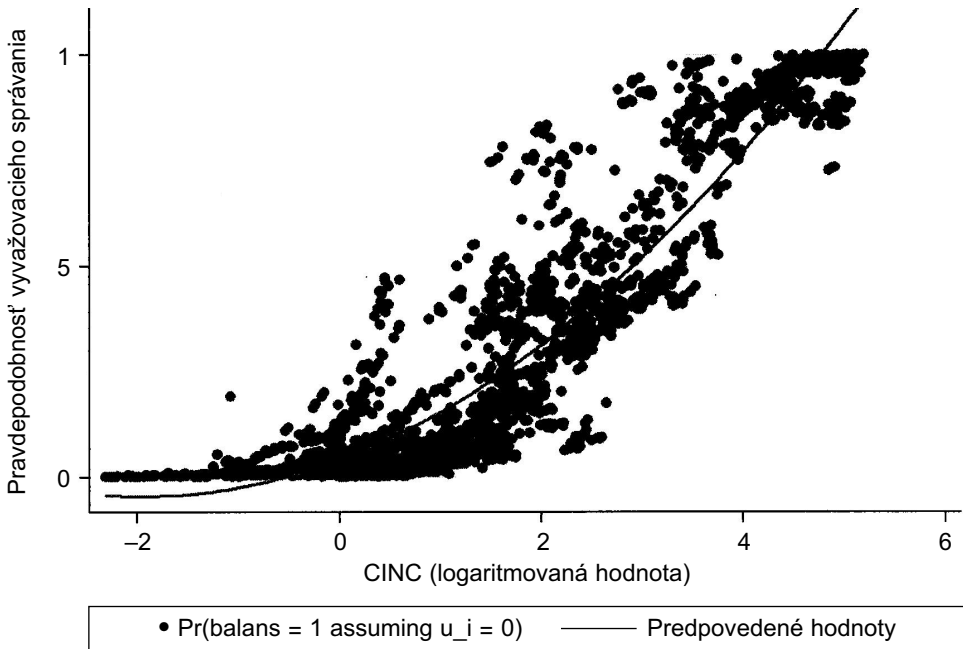
Štandardná chyba je uvedená v zátvorkách

*** $p < 0,01$; ** $p < 0,05$; * $p < 0,1$.

Zdroj: Autor, vlastné dáta vypočítané v programe Stata 13.

Graf č. 1

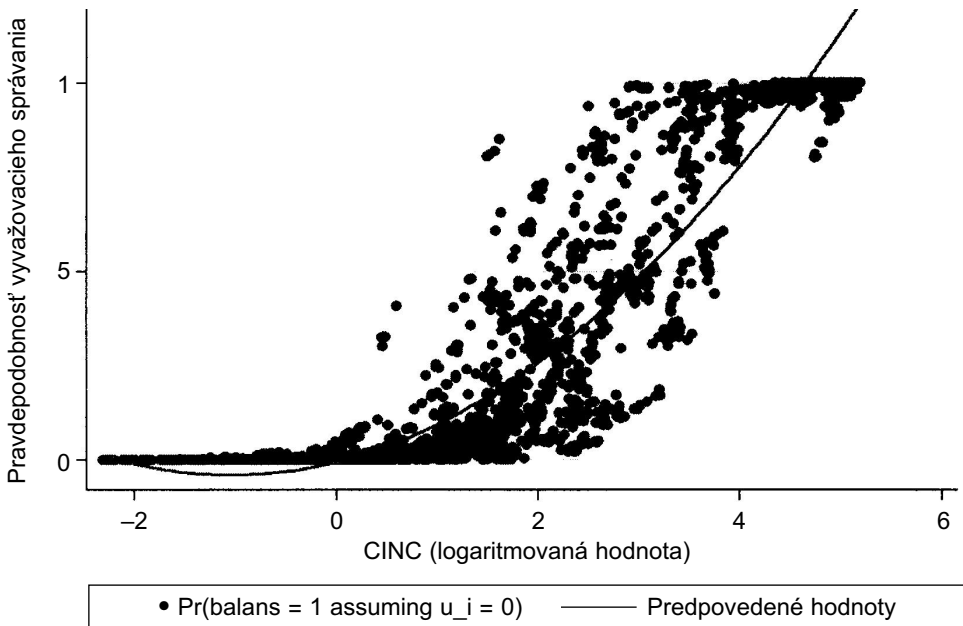
Vzt'ah medzi silou štátu a výskytom vyvažovania hrozby v oboch regiónoch

Zdroj: Autor, vlastné dáta vypočítané v programe Stata 13.

Graf č. 2

Vzt'ah medzi silou štátu a výskytom vyvažovania hrozby v Európe

Zdroj: Autor, vlastné dáta vypočítané v programe Stata 13.

Vplyv sily štátu

Skúmanie vzťahu medzi silou štátu, jeho tendenciou k vyvažovaniu či k pripojeniu sa k hrozbe prostredníctvom aliancií bolo primárnym cieľom našej práce. Ako sme si už v prechádzajúcich kapitolách ukázali, tento vzťah ostával kvantitatívnymi štúdiami do značnej miery zanedbávaný. O to zaujímavejšia je príležitosť preskúmať tento vzťah na základe značného množstva dát a porovnať získané výsledky so závermi výskumov na túto tému. Ako z našej prvej tabuľky vidíme, vzťah medzi silou štátu (definovanou na základe CINC) a jeho tendenciou k vyvažovaniu hrozby je štatisticky silne signifikantný. S rastúcou silou štátu priamo rastie aj jeho tendencia k vyvažovaniu primárnej hrozby pre daný štát. Slabšie štáty tak naopak majú tendenciu pripojiť sa k zdroju hrozby. Sila štátu ostáva kľúčovým faktorom aj po postupnom zaraďovaní ďalších premenných, ktoré by mohli pôvodnú štatistickú závislosť zmeniť. Signifikantnosť tejto premennej zdôrazňujú aj vyššie zobrazené grafy, kde jasne vidíme značnú lineárnu závislosť. Pri prechode z najnižšej na najvyššiu hodnotu CINC stúpa pravdepodobnosť voľby vyvažovania z extrémne nízkej hodnoty na takmer 100 %. Tieto výsledky tak potvrdzujú našu hypotézu H1, avšak je nutné si povšimnúť regionálnych rozdielov. Pri porovnaní významnosti premennej medzi regiónmi zistíme, že sila štátu pozitívne ovplyvňuje tendenciu k vyvažovaniu v Európe, zatiaľ čo v oblasti Južnej Ameriky vplyva sila len negatívne na tendenciu k pripájaniu sa k hrozbe, ale priamo tendenciu k vyvažovaniu neovplyvňuje. V oboch prípadoch ostáva však táto premenná štatisticky najviac signifikantnou.

Vplyv geografickej vzdialenosti

Geografická premenná hrá bezpochyby jednu z kľúčových úloh predovšetkým v ofenzívnom neorealizme, avšak v súvislosti s teóriou vyvažovania ju zmieňujú aj ďalší autori (Walt 1987; Wohlforth 1999). Z tohto dôvodu bola táto premenná zaradená aj do nášho výskumu. Ako vidíme z prevedenej analýzy, štatistická závislosť medzi geografickou vzdialenosťou štátu a jeho hrozby a tendenciou k vyvažovaniu hrozby je značne signifikantná na oboch kontinentoch, avšak s opačným efektom. Štáty v európskom regióne, ktoré zdieľajú spoločnú hranicu s hrozbou, a relatívna vzdialenosť ich hlavných miest v porovnaní s ďalšími hlavnými mestami v regióne je malá, mali v našom výskume vyššiu tendenciu k vstupu do aliancie vyvažujúcej ich hrozbu. Na štáty v Južnej Amerike vplyvala naopak geografická blízkosť hrozby negatívne, keď bola ich tendencia k vyvažovaniu so stúpajúcou geografickou blízkosťou nízka. Musíme však zdôrazniť, že geografická blízkosť hrozby ovplyvňuje tendenciu k pripojeniu sa k hrozbe len nepatrne v regióne Južnej Ameriky, zatiaľ čo v Európe nepozorujeme žiadny signifikantný efekt. Tieto výsledky tak do istej miery vyvracajú našu hypotézu H2, keďže sme so stúpajúcou geografickou blízkosťou predpokladali stúpajúcu tendenciu k pripájaniu sa k hrozbe. Príčinu odlišných tendencií v rámci regiónov je nutné hľadať v lokálnych špecifikách či v operacionalizácii našej premennej, ktorá by mohla zohľadniť hustotu zaľudnenia pohraničných oblastí, priechodnosť terénu medzi štátmi či dĺžku hranice, avšak získať podobné dáta pre nami sledované obdobie by bolo značne obťažné.

Vplyv dostupnosti spojencov

Pri skúmaní našej tretej hypotézy dochádzame k pomerne prekvapivému pozorovaniu negatívnej závislosti medzi počtom spojencov a tendenciou k vyvažovaniu v regióne Južnej Ameriky. Zo štatistickej analýzy vyplýva, že čím viac potenciálnych spojencov v tomto regióne skúmaný štát má, tým je nižšia jeho tendencia k vyvažovaniu voči hrozbe. Toto pozorovanie rozhodne vyvracia našu hypotézu H3. Pozorovanú negatívnu závislosť je teoreticky možné zdôvodniť príliš širokou operacionalizáciou skúmanej premennej, keď do úvahy berieme iba geografické kritérium, pričom by bolo možné za potenciálnych spojencov považovať napríklad len štáty s podobným typom režimu či brať do úvahy ďalšie faktory špecifické pre daný región. Zahnutie týchto faktorov by vyžadovalo ďalší

výskum interakčných vzťahov medzi týmito faktormi navzájom, a ostáva tak otvorené pre skúmanie v ďalších prácach.

Na druhej strane je nutné zdôrazniť, že aj tento efekt bol niektorými autormi neorealistickej školy predpokladaný. Napriek tomu, že sa naša hypotéza H3 nepotvrdila, je možné zaznamenané výsledky interpretovať ako potvrdenie záverov, ku ktorým došli Christensen a Snyder. Tí totiž predpokladali, že pre multipolárny systém (ktorý pretrvával počas celého nami skúmaného obdobia) je typickým javom takzvaný *buck passing*. Tento jav je charakteristický tým, že pri výskyte väčšieho množstva nezávislých štátov v systéme nebude štát sám iniciatívne vystupovať proti hrozbe, ale bude sa spoliehať, že takto učíní jeden z ostatných štátov na vlastné náklady. Pokiaľ sa tohto postupu následne držia všetky štáty, výsledkom je absencia vyvažovania, respektíve aliančných zmlúv založených na vyvažovaní hrozby.

Vplyv charakteru politického systému štátu

Premenná, ktorá nepochádza z neorealistickej školy uvažovania, mala v našom výskume do istej miery slúžiť nielen ako kontrolná premenná, ale aj ako doplnok k neutichajúcej diskusii medzi rôznymi školami o teórii vyvažovania. Hypotéza H4 sa v našej analýze potvrdila, keďže skúmaná premenná dosiahla silnej štatistickej významnosti, ako aj značnej konzistentnosti pri v rámci oboch skúmaných regiónov. So stúpajúcou mierou demokratizácie štátu (určenou na základe databázy projektu Polity IV) klesá tendencia k vyvažovaniu hrozby. Demokratický režim však ovplyvňuje tendenciu k pripojeniu sa k hrozbe len nepatrne, a to iba v regióne Južnej Ameriky. Tieto výsledky do značnej miery potvrdzujú závery autorov zdôrazňujúcich vplyv vnútropolitických faktorov na zahraničnú politiku.

Vplyv časového obdobia

Zaujímavou premennou, ktorú nám náš model umožnil sledovať, je vzťah medzi tendenciou k vyvažovaniu či k pripájaniu sa k hrozbe a skúmaným časovým obdobím. V našom výskume sme skúmali tento vzťah (rovnako ako aj iné premenné) lineárne. Ako vidíme z výpočtov na základe nášho modelu, existuje medzi časovou jednotkou a tendenciou k vyvažovaniu silná pozitívna závislosť v rámci oboch regiónov. Vyvažovanie hrozieb bolo v priebehu rokov čoraz častejším fenoménom, pričom pripájanie sa k nim sa stávalo naopak zriedkavejším. Tento fenomén by bolo možné vysvetliť na základe historického vývoja, keď v priebehu 19. a 20. storočia vznikalo mnoho štátov odtrhnutím či rozpadom väčších štátov, pričom následné vzťahy medzi štátmi boli často nepriateľské, čo viedlo k stúpajúcemu počtu vyvažujúcich aliancií. Ďalšou príčinou tohto trendu mohol byť prostý nárast v počte menších a slabších štátov. Čím sa počet štátov zvyšoval, tým bolo pre štáty možné stále častejšie vytvárať aliancie s „rovnocennými“ štátmi či so štátmi, s ktorými nezdíleli spoločné hranice. Tento fenomén môže byť sprievodným javom postupného zrania kontinentálnych systémov či silnejšieho presadzovania vlastných záujmov zo strany menších štátov. Závery tohto pozorovania tak ponúkajú možnú revíziu doterajšieho výskumu, keď autori svoje obecné argumenty nevzťahovali na žiadne konkrétne historické obdobie. Pri utváraní záverov o regióne Južnej Ameriky je však nutná opatrnosť, keďže v danom regióne ovplyvňovalo časové obdobie taktiež tendenciu k pripájaniu sa k hrozbám. Dalo by sa preto konštatovať, že s postupom času sa štáty v danom regióne čoraz častejšie prikláňali k jednej z alternatív.

Porovnanie správania štátov v Európe a v Južnej Amerike

Pomerne prekvapujúce je zistenie, že premenná sila štátu nedosahovala v regióne Južnej Ameriky rovnakej štatistickej významnosti ako v prípade Európy. Napriek tomu, že sila pozorovaného štátu vplývala negatívne na tendenciu k pripájaniu sa k hrozbe, v porovnaní s Európou priamo tendenciu k vyvažovaniu neovplyvňovala. Dostupnosť spojencov

a geografická vzdialenosť hrozby hrali v oboch regiónoch významnú rolu, avšak ich efekt bol opačný. Zatiaľ čo rast hodnôt oboch premenných v Európe vplýval na vyvažovanie hrozby pozitívne, v Južnej Amerike bol tento efekt negatívny. V regióne Južnej Ameriky ovplyvňoval tendenciu k pripojeniu sa k hrozbe taktiež demokratický charakter politického systému štátu, zatiaľ čo v Európe nemala táto premenná vplyv na pripojenie sa k hrozbe. Tieto zistenia do značnej miery vyvracia čiastočne hypotézu H5, na základe ktorej sme predpokladali rovnaký vplyv skúmaných premenných v oboch regiónoch. Ako už bolo spomenuté vyššie, prípadná zmena v operacionalizácii geografickej premennej by mohla priniesť odlišné výsledky. Negatívna či chýbajúca štatistická významnosť medzi počtom spojencov a správaním sa štátov je v rámci dostupných teórií dobre vysvetliteľná. Napriek tomu je stále možné, že zásadnú vysvetľujúcu hodnotu má v Južnej Amerike iná premenná, ktorá nebola do nášho výskumu zaradená. Pozorované rozdiely rozhodne potvrdzujú potrebu zameriavať sa pri aplikovaní všeobecných teórií aj na menšie jednotky a regióny, ktoré môžu vykazovať značne odlišné tendencie a charakteristiky.

* * *

Účelom tohto textu bolo doplniť chýbajúci kvantitatívny výskum na systémovej a regionálnej úrovni, ako aj bližšie preskúmať vzťah medzi vybranými faktormi a zahraničnou politikou menších štátov. Štatistická analýza predstavená v predchádzajúcej kapitole nám umožnila naplniť oba ciele tejto štúdie. Výsledky nášho štatistického testovania jednoznačne potvrdili silnú pozitívnu koreláciu medzi silou štátu a jeho tendenciou k vyvažovaniu a k pripájaniu sa k hrozbe. So stúpajúcou silou štátu v Európe stúpa tendencia k vyvažovaniu hrozby, zatiaľ čo v Južnej Amerike so stúpajúcou silou klesá tendencia k pripájaniu sa k hrozbe. Týmto sa potvrdila obecná neorealistická hypotéza o sile ako kľúčovom faktore v medzinárodnom systéme, ako aj teoretické závery pôvodných autorov teórie – t. j. Walta, Waltza, Schwellera či Schroedera. Na základe našich výsledkov musíme naopak odmietnuť obecnú platnosť záverov Labsa, Keohaneho, Handela, Spera či Gvaliu.¹⁷

Štúdia však bola koncipovaná aj za účelom overenia záverov ďalších autorov zaoberajúcich sa danou témou. Výsledky skúmania vplyvu geografickej premennej podporili zástancov role tejto premennej (avšak jej efekt bol v oboch regiónoch odlišný), zatiaľ čo vplyv dostupných spojencov sa ukázal byť v rozpore s Waltovými predpokladmi a čiastočne potvrdil závery Christensa a Snydera, aj keď vplyv tejto premennej bol pri skúmaní celkového datasetu nesignifikantný. Posledná premenná, vplyv demokratického režimu štátu na jeho aliančné správanie, taktiež dosiahla značnej štatistickej významnosti a konzistentnosti v oboch regiónoch. Zaujímavým pozorovaním na oboch kontinentoch bola pozitívna závislosť medzi skúmaným obdobím a aktívnou aliančnou politikou, keď štáty s postupom času čoraz častejšie vstupovali do aliančných záväzkov. Ani jedna z nami skúmaných premenných sa nepreukázala štatisticky významnou pri určení pripojenia sa k hrozbe v rámci európskeho kontinentu. Je preto pravdepodobné, že určujúcim faktorom mohla byť v tomto prípade iná premenná, ktorá nebola do nášho výskumu zahrnutá (napríklad historické vzťahy medzi krajinami či vzájomné vnímanie štátov). Štúdia priniesla taktiež zaujímavé porovnanie medzi oboma skúmanými regiónm, keďže niektoré nezávislé premenné (predovšetkým geografická vzdialenosť, dostupnosť spojencov, ale čiastočne aj sila štátu) dosahovali značne odlišných hodnôt na juhoamerickom a na európskom kontinente.

Záver tejto štúdie potvrdzujú relevanciu pôvodnej orientácie výskumu teórie vyvažovania, keď sa autori zaoberali primárne politikou mocností a silných štátov. Zároveň však poukazujú aj na viaceré chybné predpoklady o vplyvu ďalších premenných. Systém Južnej Ameriky sa ukázal v mnohých ohľadoch odlišným od európskeho systému. Táto odlišnosť síce môže byť spôsobená výberom či operacionalizáciou nami skúmaných premenných,

napriek tomu ale tieto výsledky ukazujú, že pozorovania z jedného regiónu nemôžeme automaticky prenášať na ďalšie regióny. Ďalšie kvantitatívne aj kvalitatívne štúdie by na tento fakt mali brať väčší zreteľ a neuplatňovať automaticky závery pozorovania jedného regiónu na ďalšie oblasti. Zaujímavým pozorovaním, ktoré dopĺňa skúmanie vyvažovania a pripájania sa k hrozbe na najširšej úrovni, je vplyv časovej premennej na výskyt daného správania pri slabých štátoch. V ďalších kvantitatívnych či zovšeobecňujúcich prácach bude spolu s obecnými predpokladmi nutné taktiež špecifikovať obdobie, na ktoré dané predpoklady vzťahujeme.

Napriek tomu, že štúdia ponúka odpoveď na niektoré doteraz nevyjasnené otázky v skúmanej oblasti, ostáva priestor na ďalším výskum nezmerný. Bezpochyby zaujímavé by bolo pokračovať vo výskume správania sa slabších štátov aj po roku 1945, čo by však vyžadovalo novú operacionalizáciu závislej premennej. Dôležitým doplnkom predstavenej štúdie by bola štúdia využívajúca odlišnú operacionalizáciu skúmaných premenných, ktoré by následne mohli dosahovať značne odlišnej štatistickej významnosti. Rovnako by bolo možné nájsť a operacionalizovať ďalšie premenné, ktoré by prípadne mohli nami zistené závislosti zmeniť či doplniť. V neposlednom rade je potrebné hlbšie preskúmať príčiny rozdielov medzi oboma skúmanými regiónmi a následne náležite modifikovať použité premenné.

¹ Tradičný koncept *rovnováhy moci* má dlhú intelektuálnu históriu, ďaleko staršiu, než je práca Kennetha Waltza. V práci však budeme pracovať primárne s konceptom takzvaného vyvažovania a pripájania sa k hrozbe či sile, ktoré boli práve podrobne využité ako súčasť teórie medzinárodných vzťahov vo Waltzových prácach.

² Koncept rovnováhy moci bol však podrobnejšie rozpracovaný až v diele *Theory of International Politics* roku 1979.

³ Stratégia skrývania sa pred hrozbou je v podstate totožná s konceptom *buck-passing* v práci Christensena a Snydera (1990).

⁴ Sám autor konceptu *mäkkého vyvažovania* Robert Anthony Pape priznáva primárne zameranie konceptu na obdobie po studenej vojne, aj keď vo svojej práci ponúka taktiež príklad mäkkého vyvažovania počas 19. storočia.

⁵ Autori často rolu menších štátov v teórii prehliadajú a orientujú sa len na skúmanie takzvaných *velmocí*. Svoje závery však mnohí zovšeobecňujú na všetky štáty v systéme, čo vedie k zmätkom v rámci celého diskurzu.

⁶ Výber premenných bol do značnej miery ovplyvnený dostupnosťou dát pre nami skúmané obdobie, ako aj kvantifikovateľnosťou skúmaných faktorov.

⁷ Väčšina autorov (vrátane Waltza a Walta) sa zhoduje, že štruktúra medzinárodného systému silne ovplyvňuje sklon k vyvažovaniu – v rámci bipolárneho systému je vyvažovanie častejším javom než v rámci multipolárneho systému. Problémom obdobia po roku 1945 je samozrejme silná závislosť na jednej zo svetových mocností, čo taktiež komplikuje možnosti odlišiť vyvažovanie od pripájania sa k hrozbe, predovšetkým v rámci slabých štátov.

⁸ Bohužiaľ CINC ani žiadny iný ukazovateľ neskúma kompetenciu armád na bojisku, kvalitu dôstojníckych kádrov či štátne vojenské stratégie. Keďže sa jedná primárne o kategórie kvalitatívne a len ťažko kvantifikovateľné, nie sme schopní tieto ukazovatele do nášho výskumu zahrnúť, čo môže ohodnotenie potenciálnej sily štátu do istej miery skresľovať.

⁹ Je však zároveň extrémne obťažné rozlíšiť, kedy v rámci prvého scenára nedošlo k agresii z dôvodu očakávania vzniku vyvažujúcej koalície a kedy k agresii nedošlo z iných dôvodov. Vyvažovaním hrozby bez vzniku aliancie sa preto nebudeme v tejto práci zaoberať (k diskusií o tomto probléme pozri Levy – Thompson 2005).

¹⁰ Vnútročné vyvažovanie hrozby totiž predstavuje pre politické elity ďaleko nákladnejšiu variantu, než je vyvažovanie vonkajšie. Z toho dôvodu sa štáty v prípade dostatku spojencov uchýlia skôr k vonkajšiemu vyvažovaniu prostredníctvom aliančnej politiky.

¹¹ K tomuto predpokladu dospeli Waltz, Walt, ako aj ďalší autori uvedení v teoretickej kapitole.

¹² Vplyv nevyváženej multipolarity sme taktiež štatisticky testovali, keď sme za toto obdobie považovali roky 1900–1914 a 1935–1939 na európskom kontinente. Táto premenná však nevykazovala žiadnu štatistickú významnosť pri skúmaní tendencie štátov k vyvažovaniu či k pripájaniu sa k hrozbe.

¹³ Vplyv geografickej vzdialenosti očakáva aj Walt (1979: 100–117).

¹⁴ Hodnota závislej premennej tak môže byť ovplyvnená svojou vlastnou hodnotou pri minulom pozorovaní (štát, ktorý vyvažoval hrozbu v minulom roku, má vyššiu pravdepodobnosť, že tak učiní aj v ďalšom roku).

¹⁵ V optimálnom scenári by bol pri danej analýze využitý model, ktorý umožňuje koreláciu v rámci jednotlivých skupín (v našom prípade štátu) – takzvaných *clustered sandwich estimator* (vše variance-covariance cluster matrix). Tento model bolo nutné kvôli jeho vysokej presnosti a senzitivite aplikovať iba na skúmanie

vyvažovania, keď sme nemali dostatok dát k jeho vypočítaniu pri skúmaní pripájania sa. Výsledky analýzy vyvažovania pomocou tohto modelu však boli podobné výsledkom získaným použitím menej citlivého modelu.

- ¹⁶ Sila štátu sa pri testovaní na nelineárnych modeloch neukázala významnejšou než v lineárnom modeli, rovnako ako ani ďalšie premenné.
- ¹⁷ Tým však neodmietame závery kvalitatívnych štúdií zaoberajúcich sa podrobne politikou jedného či malého množstva štátov, ktoré mohli v jednotlivých prípadoch dospieť k odlišným záverom. Zovšeobecnenie týchto štúdií na celú populáciu je však pomerne problematické, keďže na agregátnej úrovni je situácia podľa nášho výskumu odlišná.

Literatúra

- Bjol, Erling (1968): The Power of the Weak. *Cooperation and Conflict*, Vol. 3, No. 2, s. 157–168.
- Bremer, Stuart A. (1992): Dangerous Dyads: Conditions Affecting the Likelihood of Interstate War, 1816–1965. *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 36, No. 2, s. 309–341.
- Bremer, Stuart A. (1993): Democracy and Militarized Interstate Conflict, 1816–1965. *International Interactions*, Vol. 18, No. 3, s. 231–249.
- David, Steven, R. (1991): Explaining Third World Alignment. *World Politics*, Vol. 43, No. 2, s. 233–256.
- Donnelly, Jack (2015): The discourse of anarchy in IR. *International Theory*, Vol. 7, No. 3, s. 393–425.
- Feng, Liu – Ruizhuang, Zhang (2006): The Typologies of Realism. *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 1, No.1, s. 109–134.
- Fox, Annette B. (1959): *The Power of Small States*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gleason, Gregory – Kerimbekova, Asel – Kozhirova, Svetlana (2008): Realism and the Small State: Evidence from Kyrgyzstan. *International Politics*, Vol. 45, No. 1 s.40–51.
- Gvalia, Giorgi – Siroky, David – Lebanidze, Bidzina – Lashvili, Zurab (2013): Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policies of Small States. *Security Studies*, Vol. 22, No. 1, s. 98–131.
- Handell, Michael I. (1990): *Weak States in the International System*. Portland, Or.: F. Cass.
- Christensen, Thomas J. – Snyder, Jack (1990): “Chain Gangs and Passed Bucks: Predicting Alliance Patterns in Multipolarity”. *International Organization*, Vol. 44, No. 2, s. 137–168.
- Jervis, Robert (2001): *System Effects Complexity in Political and Social Life*. Princeton: Princeton University Press.
- Jervis, Robert – Snyder, Jack L. (1991): *Dominoes and Bandwagons: Strategic Beliefs and Great Power Competition in the Eurasian Rimland*. New York: Oxford University Press.
- Kaufman, Robert G. (1992): To Balance or to Bandwagon? Alignment Decisions in 1930s Europe. *Security Studies*, Vol. 1, No. 3, s. 417–447.
- Keohane, Robert O. (1969): Lilliputians’ Dilemmas: Small States in International Politics. *International Organization*, Vol. 23, No. 2, s. 291–310.
- Kofroň, Jan (2016): Tragédie malého štátu: Geostrategické perspektivy Česka podle ofenzívneho neorealismu. *Geografie*, Vol. 121, No. 2, s. 324–347.
- Labs, Eric J. (1992): Do Weak States Bandwagon? *Security Studies*, Vol. 1, No. 3, s. 383–416.
- Larson, Deborah (1991): Bandwagoning Images in American Foreign Policy: Myth or Reality? In: Jervis, Robert – Snyder, Jack: *Dominoes and Bandwagons: Strategic Beliefs and Great Power Competition in the Eurasian Rimland*. New York: Oxford University Press, s. 85–111.
- Levy, Jack S. – Thompson, William R. (2005): Hegemonic Threats and Great-Power Balancing in Europe, 1495–1999. *Security Studies*, Vol. 14, No. 1, s. 1–33.
- Levy, Jack S. – Thompson, William R. (2010): Balancing on Land and at Sea: Do States Ally against the Leading Global Power? *International Security*, Vol. 35, No. 1, s. 7–43.
- Long, J. Scott – Freese, Jeremy (2001): *Regression Models for Categorical Dependent Variables Using Stata*. Texas: Stata Corporation.
- Mearsheimer, John J. (2001): *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton.
- Mearsheimer, John J. – Walt, Stephen M. (2006): The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy. *Middle East Policy*, Vol. 13, No. 3, s. 29–87.
- Pape, Robert Anthony (2005): Soft Balancing against the United States. *International Security*, Vol. 30, No. 1, s. 7–45.
- Paul, Thazha V. (2005): Soft Balancing in the Age of U.S. Primacy. *International Security*, Vol. 30, No. 1, s. 46–71.
- Powell, Robert (1999): *In the Shadow of Power: States and Strategies in International Politics*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Rosato, Sebastian (2015). The Inscrutable Intentions of Great Powers. *International Security*, Vol. 39, No. 3, s. 48–88.
- Rosecrance, Richard – Cih-cheng, Lo (1996): Balancing, Stability, and War: The Mysterious Case of the Napoleonic International System. *International Studies Quarterly*, Vol. 40, No. 4, s. 479–500.
- Rothstein, Robert L. (1968): *Alliances and small powers*. New York: Columbia University Press.
- Schroeder, Paul W. (1994): Historical Reality vs. Neo-Realist Theory. *International Security*, Vol. 19, No. 1, s. 108–148.

VYVAŽOVÁNÍ VS. PŘIPOJOVÁNÍ

- Schweller, Randall L. (1994): Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In. *International Security*, Vol. 19, No.1, s. 72–107.
- Schweller, Randall L. (2006): *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*. New Jersey: Princeton University Press.
- Singer, David J. (1988): Reconstructing the Correlates of War Dataset on Material Capabilities of States, 1816–1985. *International Interactions*, Vol. 14, No. 2, s. 115–132.
- Singer, David J. – Small, Melvin (1966): Formal Alliances, 1815–1939. *Journal of Peace Research*, Vol. 3, No. 1, s. 1–31.
- Singer, David J. – Small, Melvin (1969): Formal Alliances, 1815–1965: An Extension of the Basic Data. *Journal of Peace Research*, Vol. 6, No. 3, s. 257–282.
- Singer, David J. – Small, Melvin (1976): The War Proneness of Democratic Regimes, 1816–1965. *Jerusalem Journal of International Relations*, No. 1, s. 50–69.
- Spero, Joshua B. (2009): Great Power Security Dilemmas for Pivotal Middle Power Bridging. *Contemporary Security Policy*, Vol. 30, No. 1, s. 147–171.
- Tir, Jaroslav – Schafer, Philip – Paul, Diehl – Goert, Gary (1998): Territorial Changes, 1816–1996: Procedures and Data. *Conflict Management and Peace Science*, Vol. 16, No. 1, s. 89–97.
- Vital, David (1971): *The Survival of Small States: Studies in Small Power/Great Power Conflict*. London: Oxford University Press.
- Vital, David (1967): *The Inequality of States: A study of the Small Power in International Relations*. Oxford: Clarendon Press Publication.
- Walt, Stephen M. (1985): Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security*, Vol. 9, No. 4, s. 3–43.
- Walt, Stephen M. (1987): *The Origins of Alliances*. Ithaca: Cornell University Press.
- Walt, Stephen M. (1992): Alliances, Threats, and U.S. Grand Strategy: A Reply to Kaufmann and Labs. *Security Studies*, Vol. 1, No. 3, s. 448–482.
- Waltz, Kenneth N. (1979): *Theory of International Politics*. Reading, Mass.: Addison-Wesley Pub. Co.
- Whitaker, Beth E. (2010): Soft balancing among weak states? Evidence from Africa. *International Affairs*, Vol. 86, No. 5, s. 1109–1127.
- Wohlforth, William C. (1999): The Stability of Unipolar World. *International Security*, Vol. 24, No. 1, s. 5–41.

Dokumenty

- Center for Systemic Peace (2014): Polity IV: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800–2013. Vienna, USA: The Center for Systemic Peace, <<http://www.systemicpeace.org/inscrdata.html>>.
- Central Intelligence Agency (2013): The World Factbook 2013–14. Washington DC: Central Intelligence Agency, <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>>.
- Correlates of War Project (2012): National Material Capabilities (v5.0). The Correlates of War Project, <<http://www.correlatesofwar.org/data-sets/national-material-capabilities>>.

Poznámka

Na tomto mieste by som sa chcel predovšetkým poďakovať pánovi RNDr. Jánovi Kofroňovi, Ph.D., a Christianovi Schulzemu, M.A., za cenné rady a podnety, ktoré mi v rámci daného výskumu poskytli. Za prínosné a konštruktívne pripomienky a návrhy by som sa taktiež poďakoval obom anonymným recenzentom, ako aj šéfredaktorovi časopisu Ing. Vítovi Benešovi, Ph.D. Text vznikol za inštitucionálnej podpory IPS FSV UK.

Kompletný dataset výskumu je dostupný na adrese <https://mv.iir.cz/public/files/MV2017-1_Lauer-dataset.xlsx>.